

Zbyněk Fiala: Greedflation - inflace hrabivosti

- CZ24 News | 13. června 2023

Ceny dováženého plynu a elektřiny klesly v květnu o 12 procent ve srovnání s dubnem, to je hlavní příčina, proč inflace v Česku nepatrně zmírnila na 11,1 procenta. Její hlavní zdroj je však nadále podobný jako jinde ve světě - dominance oligopolů a jejich hlad po superzisku, čili greedflation, kterou lze podle zahraničních ekonomů zkrotit jen tvrdým zdaněním a cenovou regulací.

Cena ropy klesla za rok skoro o polovinu, třeba ta americká WTI ze 119 na 67 dolarů za barel. Zemní plyn je dokonce někde na čtvrtině špičky z konce loňského srpna. Roční kontrakt elektřiny na Pražské energetické burze PXE stál loni v létě až 984 euro na megawatthodinu a držel se pak do podzimu 2022 kolem 500 euro, aby teď plouhal na 135 euro. Tenhle inflační tlak tedy mizí.

Jenže české spotřebitelské ceny potravin, bydlení a tepla přesto pořád rostou, jen pomaleji. Podobný jev byl zaznamenán i jinde ve světě a začíná se na něj lepit nový výraz, označující bezohledné cenové chování zejména maloobchodních řetězců a distributorů energie jako *greedflation*, něco jako inflace hrabivosti.

Podívejme se na konkrétní situaci v Česku. V oddíle potraviny a nealkoholické nápoje byly v květnu ve srovnání s dubnem vyšší zejména ceny ovoce o 4,5 %, uzenin o 3,0 %, vajec o 5,5 %, nealkoholických nápojů o 1,4 %, vepřového masa o 1,6 % a brambor o 6,0 %. V oddíle bydlení vzrostly ceny elektřiny o 0,6 %, nájemného z bytu o 0,5 % a tepla a teplé vody též o 0,5 %. V oddíle stravování a ubytování byly vyšší ceny stravovacích služeb o 0,7 %. Vývoj cen v oddíle zdraví ovlivnilo sezónní zvýšení cen lázeňských pobytů o 4,0 %, informuje Český statistický úřad. Zdají se to být malé přírůstky, ale ono se to nasčítá. A hlavně, ceny pořád rostou.

ČSÚ sleduje údaje o spotřebitelských cenách v podobě cenových indexů. Jejich základna se periodicky mění, nyní ji tvoří cenová úroveň z roku 2015, kdy byl tento index nastaven na hodnotu 100. Letos v květnu však už byl skoro o polovinu výše, na hodnotě 147,6. Cenový růst o polovinu během osmi let, to je tedy síla, jakou nepamatujeme. To nejhorší se přitom stalo v poslední době.

Když se podíváme na složky tohoto indexu, nejdrsnější je to v oddíle stravování a ubytování (hospody a hotely), kde cenový index ČSÚ vyskočil na 174,4 bodů. Tam však ceny rostly soustavněji, skoro polovinu tohoto růstu zaznamenaly do září 2021, kdy se i v menších zařízeních musela začít platit DPH spolu s dalšími daněmi a pojistným. Inu, prosazovala se elektronická evidence tržeb (EET).

<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/indexy-spotrebitelskych-cen-inflace-kveten-2023>

Když si tedy dáme raději za základ září 2021, vidíme tam souhrnný cenový index na 117,4 bodu. A protože bod je totéž jako procento růstu od roku 2015, ceny vyskočily od září 2021 do letošního května celkem o 30 procent.

A teď se podívejme na průměrné hrubé mzdy. Její absolutní hodnota toho moc neřekne, protože na ni nedosáhnou dvě třetiny zaměstnanců, ale ukáže nám aspoň tempo růstu. V letošním prvním čtvrtletí byla průměrná hrubá mzda vyšší než ve 3. čtvrtletí 2021 o pouhých 8,9 procenta. Když to srovnáme s cenovým růstem o 30 procent, znamená to reálnou ztrátu pětiny toho, co jste brali před půl druhým rokem. Z toho, co vidíte na výplatní pásce této průměrné mzdy, klidně odečtěte skoro devět tisíc korun, které vám spolknou inflace. Každý měsíc.

https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr

Propad životní úrovně v Česku je opravdu drastický. V Evropské unii jsme v této disciplíně kumulativního cenového růstu na špici, když spolu s trojicí pobaltských republik dýcháme na záda Maďarsku. To je opravdu moc pěkná vizitka jak pro české prostředí, které prospívá nejrozličnějším „loupeživým baronům“, tak pro českou měnovou politiku, která tento extrémní cenový růst rozdmýchala za minulých vedení ČNB. To současné pak jen ztěžka hledá cestu ven.

Revoluce „loupeživých baronů“, které jsme svědky u nás, v různé míře řadí i jinde a vysloužila si označení *greedflation*. Čili růst cen v důsledku toho, že někdo nemá pořádek dost. List Financial Times zaznamenává zjištění strategií z Wall Streetu, podle kterých růst zisků amerických společností v posledních 12-18 měsících značně převyšoval růst jejich peněžních toků. Účetní strategové zjistili, že toto „časové rozlišení“ – částečně způsobené tvorbou zásob – se u společností v indexu S&P 1500, který představuje přibližně 90 % všech amerických akcí, nedávno vyšplhalo na nejvyšší hodnotu za posledních nejméně 25 let.

Zaznamenávají to i na druhém konci světa, následující výmluvný výklad jsem našel ve zdroji z geograficky maličkého, ale obchodně obrovitého Singapuru:

Greedflation naznačuje, že podniky dodávající zboží a služby využívají inflačního prostředí k tomu, aby zvýšily ceny více, než jsou jejich vstupní náklady. Dalším způsobem, jak společnosti vyrábějící spotřební zboží přenášejí ceny na spotřebitele, je „smršťovací inflace“ – zmenšování porcí při zachování stálých cen. Výsledkem greedflation jsou vyšší ziskové marže podniků navzdory rostoucím nákladům, jako jsou suroviny, nájemné a pracovní síla.

Větší podniky s větším vlivem na trhu obvykle čelí menší konkurenci. To jim propůjčuje větší cenovou sílu, což z nich činí pravděpodobnější viníky této praktiky. Prudce rostoucí náklady na vstupy v důsledku narušení dodavatelského řetězce COVID-19 měly snížit marže podniků nebo je alespoň udržet na stabilní úrovni. Místo toho zisky mnoha společností během pandemie prudce vzrostly.

Oblastí, která spotřebitele obzvláště znepokojuje, jsou ceny rychloobrátkového zboží. V žebříčku značek, který sestavila agentura YouGov, byly mezi Singapurci jako jedny z nejoblíbenějších značek potravin uvedeny Maggi a Oreo. Tyto dvě značky vyrábí švýcarský a americký potravinářský konglomerát Nestlé a Mondelez International.

První z nich v prvním čtvrtletí roku 2023 opět zvýšil ceny a nakonec překonal konsensuální odhady analytiků. Druhá jmenovaná společnost očekává, že roční zisk vzroste o více než desetinu, což představuje revizi směrem nahoru oproti předchozímu výhledu, který počítal s jednociferným růstem.

Přejdeme-li od potravin ke kategorii osobní péče, mezi oblíbené značky toaletních potřeb, které spotřebitelé používají, patří také Dove a Lifebuoy od společnosti Unilever. Na rozdíl od předchozích dvou společností Unilever tvrdí, že jeho provozní marže byly sníženy z 18,4 % v roce 2021 na 16,1 % v roce 2022. Nicméně neochota společnosti zveřejnit svou poslední čtvrtletní ziskovost může být důvodem k určitým spekulacím o její roli v greedflation.

Greedflation pečlivě sledují také singapurské úřady, zejména Výbor proti ziskuchtivosti (CAP), který brání neopodstatněnému zvyšování cen. Jak přitom MAS avizovala, importovaná inflace v Singapuru se v současné době pohybuje v záporných hodnotách a může dále klesat.

<https://thesmartinvestor.com.sg/greedflation-can-consumers-hedge-rising-costs-of-living-by-investing-in-these-companies/>

Bloomberg uvádí, že přibližně 90 % z 288 respondentů průzkumu uživatelů jeho finančních terminálů *Markets Live Pulse* uvedlo, že společnosti na obou stranách Atlantiku od začátku pandemie v roce 2020 zvyšují ceny nad rámec vlastních nákladů. Téměř čtyři z pěti respondentů uvedli, že přísná měnová politika je správnou cestou k řešení inflace způsobené ziskem.

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-12/fed-to-keep-interest-rates-high-due-to-inflation-fueled-by-soaring-profits>

Většina respondentů tedy doporučuje řešení cestou utahování úroků. Kdyby se podívali na situaci v Česku, něco takového tu máme dokonce na extrémní úrovni více než rok, a stejně to k ničemu nevede. Zajímavější je pokus tohoto průzkumu o zjištění, kde je motor inflace založené na hrabivosti.

Podle respondentů *Markets Live Pulse*, nejvíce oportunistických cen během pandemie bylo zaznamenáno ve spotřebitelském sektoru. Uvedlo to 67 % hlasů. Energetický průmysl se umístil s odstupem na druhém místě s přibližně jednou šestinou hlasů. Bloomberg se to snaží komentovat úvahou, že lidé nakupují základní spotřební zboží častěji než položky větší hodnoty, takže si spíše všimnou, když ceny vyskočí. Ale porovnání českých cenových indexů nám ukázalo, že aspoň u nás nejde jen o nějaké dojmy.

Obecně se má za to, že peníze z různých podpor v době covidu nebylo kde utratit, když byly obchody zavřené nebo pohyb osob omezený. Když se to pak uvolnilo, vyvalila nadržovaná poptávka, zatímco nabídka byla nadále ochromena narušením dodavatelských řetězců. Ceny vylétly vzhůru – a společnosti teď sázejí na to, že si na to lidé zvykli.

Brzda v podobě vysokých úroků jen přilévá oleje do ohně. Jak už jsme zaznamenali z nedávné debaty Nespokojených, vysoké úrokové sazby představují nebeskou manu pro banky, které mají za tyto lichvářské úroky uloženy rezervy u centrální banky. Jak při této příležitosti uvedl doc. Miroslav Ševčík, děkan Národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze, banky v Česku tak loni bezpracně získaly 174 miliard korun. Zato firmy reálné ekonomiky v prostředí vysokých finančních nákladů hynou.

Jak Bloomberg připomíná, existuje řada teorií, které se snaží tento jev vysvětlit. Nejvíc se mu věnuje Isabella Weberová, ekonomka z University of Massachusetts Amherst, která tvrdí, že **většina nedávné inflace v USA je “inflací prodejců”, která pramení ze schopnosti dominantních firem využívat svého monopolního postavení ke zvyšování cen. Weberová poznamenává, že “úzká místa mohou vytvořit dočasnou monopolní sílu, která může umožnit zvýšení cen nejen za účelem ochrany, ale i zvýšení zisku”.**

Paul Donovan, hlavní globální ekonom společnosti UBS AG, to označuje jako “inflaci vedenou ziskem” – **společnosti využívají zástěrky plošného zvyšování cen k tomu, aby zvýšily své vlastní ceny více, než by musely.**

Zmíněný průzkum uživatelů finančních terminálů Bloombergu nakonec tedy přechází k otázce, co lze konkrétně udělat pro zastavení inflace způsobené ziskem? 24 % respondentů průzkumu, kteří nevěří, že řešením je přísnější měnová politika, přišlo s několika promyšlenými alternativami.

Mezi časté návrhy patřilo lepší prosazování antimonopolních zákonů v oblasti fúzí a stimulace větší konkurence. Podporovány byly i vyšší daně z příjmu právnických osob, včetně daně z neočekávaných příjmů (*windfall tax*) v oblastech, kde bylo zdražování zjištěno. “Zdanit je až do bezvědomí”, znělo jedno přímočaré doporučení.

Závěrečný odstavec ze zmíněného příspěvku agentury Bloomberg stojí za pozorné přečtení:

„Inflace vyvolává odpor tím, že prohlubuje nerovnost. Jakmile se pandemické úspory vyčerpají, může tato nespokojenost vyrůst jako houby po dešti a současný festival zisků firem může čelit mnohem náročnější a regulovanější budoucnosti. V takovém případě by zpřísnění měnové politiky mohlo být tím nejmenším.“

AUTOR: Zbyněk Fiala

[ZDROJ](#)